

भन् गधा, स्वास्नीलाई किन कुट्या होस?

खगेन्द्र संग्रौला

साना कान्छाउका घरका आँगनमा आज रमिता छ । मैले पहिले कहिल्यै नदेखेको टिठलाग्दो रमिता । आँगनमा मान्छेलाई बाँधेका छन् । मेरा बावैज बाँध्न पनि विचरालाई कति अप्ठ्यारो हुने गरी बाँधेकाः उसका दुवै हात बटारेर पछाडि ढाडतिर फर्काएका छन् । ढाडमा दुवै हात डोरीले टन्टनी बाँधिएका छन् । अनि हातका बीचमा एउटा घोचो घुसारिएको छ । त्यो मान्छे एकै डल्लो भएर उत्तानो परेको छ । बाँधिएको मान्छे बेलाबेलामा खसा ओठ चाट्छ । हैरानीको लामो सास फेर्दा उसको छाती माथि उठेको देखिन्छ । ऊ कसैलाई हेर्दैन, खाली शून्य आकाश मात्र हेरिरहन्छ ।

जिङ्गिर- कपाल । दुब्लो, धुस्रोफुस्रो अनुहार । फुत्त बाहिर निस्केको ओखरजत्रो रुद्रघण्टी । तल खुट्टादेखि घुँडासम्म माटैमाटो । मयल काती परेका घिनलाग्दा खुट्टा । काला, खसा ना- । पाखुरा । त्यस्तो मान्छे आँगनमा बाँधिएको छ । गोर्खेलौरीको धरापमा परेको छ अहिले ऊ । फिटिक्क हलचल गर्न मिल्दैन । कुक्रुक्क डल्लो परेको छ र ऊ शून्य आकाश हेरेको हेर्छे छ । ज्या है, आज मान्छेलाई मार्ने भएज

उसको गतिलो नाउँ के थियो मैले विसँ । उसको अगतिलो नाउँ थियो-कुखुरा चोर । चोरैरै कुखुरा चोर भयो कि उसलाई हेपेर कुखुरा चोर भनेका हुन् मलाई थाहा छैन । उसको भ्रुप्रे घर हाम्रो घरदेखि माथि गाईवस्तु चराउन जाने वनैनेर छ । वन जाँदा कति पटक म उसको भ्रुप्रेमा पुगेको छु । उसले मलाई काँको टिपेर खान दिएको छ । उसले मलाई माया गरेर 'साना मुखिया' भनेर बोलाएको छ । त्यो मान्छे, वननेरको त्यो कुखुरा चोर दमाई अहिले धरापमा परेको छ । गोर्खे लौरीमा जाकेर हाम्रा बाहरुले उसलाई हल न चल बनाएका छन् । रमिता हेर्ने मानिसहरुको कुँडुलो लागेको छ । हेर्ने जतिलाई मजा छ, धरापमा परेकाको भने हरिबिजोक भनिसक्नु छैन । धर्तेरिकाः मान्छेलाई बाँध्नु पनि त्यस्तो सकस हुने गरी बाँध्नु?

“ऐय्या, ऐय्याः” कुखुरा चोरका मुखबाट बल्ल आवाज आयो । “ऐय्या, मुखिया ऐय्याः” उसले अचम्मसँग मुख बिगाऱ्यो ।

उसको पछाडि, त्यस्तै एक हात जति पर ज-ी भोटेकुकुर छ । कुकुर खलक्कै निलूला भौं गरी डरलाग्दा आँखाले उसलाई हेर्दछ । कुकुर डुर्र गर्छ । कुखुरा चोर निधारतिर आँखा घुमाउँदै कुकुरलाई यसोक्क हेर्छ । डरले उसको अनुहार धुस्रो-फुस्रो हुन्छ । लमक्क लमकेर त्यसले उसलाई क्याक्क पारिहाल्यो भनेज कुकुरको कामै टोक्नु त हो । हैन, त्यसैले टोकिहाल्यो भनेज ... गोर्खे लौरीले डल्लो परेको कुखुरा चोर डरले भन् डल्लो पर्छ ।

“ए, ए बजियालाई टोक्ला कि?” कसैले भन्यो । “काँ को टोक्नु?” अर्कोले जवाफ दियो । “यो कुकुर हो । कुकुरलाई कुकुरले के को टोक्थ्यो?” “टोकोस् । अनि बल्ल यस पशुको बुद्धि फर्किन्छ ।” कुखुरा चोर खुइय सुस्केरा हाल्छ । अनि शून्य आकाशतिर आँखा टोलाइरहन्छ ।

१३- छापामा दलित

“तँ स्वास्नी कुट्ने, साला?” साना कान्छाउले कुखुरा चोरको छेवैमा गएर उसलाई हप्काए । उनका हातमा बाँसको सिर्कनो थियो । “सितिको जाँड धोक्ने अनि स्वास्नी कुट्ने?” कुखुरा चोरले भर्सिकदै साना कान्छाउको हातको सिर्कनो हेच्यो । लौ है, कुखुरा चोरलाई आज यिनले मार्ने भए ।

“भन् गधा, स्वास्नीलाई किन कुट्या होस्?” साना कान्छाउ कुखुरा चोरलाई केरकार गर्नथाले । कुटिहालुँला भैं गरी सिर्कनो उजाएर उनले जब्बर स्वरमा भने- “भन्, स्वास्नीलाई किन कुटिस्?” कुखुरा चोर बोल्दैन । ऊ त चुपचाप शून्य आकाशमा हेरेको हेच्यै छ ।

“एक-दुई लात नखाई यो बोल्दैन ।” हाम्रा बाले पिंडीका खाटबाट भन्नु भो । “हान् त्यलाई ... ।” साना कान्छाउका हातको सिर्कनो कुखुरा चोरका टाउकामा भ्याम्म बज्यो । “मारे बाबा ।” उसका मुखबाट करुण चित्कार पोखियो । हलचल गर्न खोज्दा ऊ कोल्टोतिर पल्ट्यो । उसले उत्तानो पर्न बल गच्यो तर कसै गरे सकेन ।

बिचरालाई बाँध्न पनि कति नराम्ररी बाँधेका हुन् उसलाई टन्टनी बाँधेर गोर्खे लौरीको घोचो हातका बीचमा घुसारेका छन् । लौ, लौ, कुखुरा चोरको मुख धूलामा पच्यो । मुखभरि लागेको धूलो र फोहोर थुक्दै उसले भन्यो, “मुखिया, मलाई गाहो भो ।”

“होस् भनेरै लडा’ हो । तँ हरामी, तँ पशु ।”

“मुखिया, यो फुकाइदेऊ ।”

“ला तँलाई ।” सिर्कनाको अर्को भट्टको कुखुरा चोरका टाउकामा पच्यो । “मरे नि आमाः” रोएको जस्तो स्वरमा कुखुरा चोर चिच्यायो । “मरे, मलाई मारेः”

“आज तँ मर्छस् ।”

कुटाइबाट मुख जोगाउन खोज्दा उसको मुख दुः।मा जोतिन पुगेछ । कुखुरा चोरका मुखबाट रगत बग्यो । उसले पिच्च थुक्को अनि धूलामा मिसिएको आफ्नो रगत टुलुटुलु हेच्यो । बा उठेर कुखुरा चोरनेर जानु भो । “तँ घरीघरी स्वास्नी कुट्ने?” अलिकता निहुरेर बाले कठोर स्वरमा भन्नु भो । “ल साँचो भन् स्वास्नीलाई किन कुट्या होस्?”

कुखुरा चोरका मुखबाट रगत आएको आयै छ । ऊ पिच्च थुक्छ र शून्य आकाशतिर आँखा टोलाउँछ । जतिसुकै हप्काउन्, जतिसुकै कुट्न्, उसको बक् फुट्ने होइन । “अभ्र बोल्दैनस्?” लात्ती उजाउँदै बा गर्जनु भो । “खोजेकै होस् त तैले?” कुखुरा चोरको छाती माथि उठ्छ र तल दब्छ । ऊ ओठ चाट्छ र रगत थुक्छ । तर ऊ बोल्दैन । अहँ, केही बोल्दैन ।

मेरो जीवनमा हाम्रा गाउँमा पहिलोपल्ट मान्छे पशु भयो । गाई पशु हो, गाईलाई दाम्लाले घाँटीमा बाँध्नु ठीकै हो । भैंसी पशु हो, भैंसीलाई दाम्लाले खुट्टामा बाँध्नु पनि ठीकै हो । नबाँधे तिनले मान्छेको पेट भर्ने बाली सिध्याउँछन् । तर गाँठे आज त मान्छे नै पो बाँधियो । मान्छेले मान्छेलाई बाँध्यो । मान्छेले मान्छेलाई बाँधेर गोर्खे लौरी लायो । मान्छेले मान्छेलाई हल न चल बनायो । र, मान्छेले मान्छेलाई सिर्कनाले टाउकोमा स्याँट्टु हिकार्यो । बलियाले निम्छरा केटाकेटीलाई त बाँधेकै हुन्, कुटेकै हुन् । तर आज लाठे कुखुरा चोर बाँधियो र भक्कुमार कुटियो ।

हो, हाम्रा गाउँमा आज मान्छे पशु भयो ।

समय घस्रिदै गयो र रमितेहरु थपिदै भए । पहिले लोग्नेमान्छेहरु मात्रै थिए, साना कान्छाउका आँगनमा अब आइमाई र केटाकेटीहरु पनि ओइरिए ।

१४— छापापामा दलित

“के विजोक देख्नु पन्यो हो? पुग्यो, अब छाड्दिनु नि त्यल्लाई” घरभित्रबाट निस्कंदै सानी कान्छी आमाले भनिन् । “पुग्यो अहिल्यै” साना कान्छाउले कठोर स्वरमा भने । “यल्लाई आज रातभरि यत्तिकै लडाइराख्नुपर्छ । यस गाउँको पिलो हो यो ।”

‘गाउँको पिलो’ आशा भरिएका असहाय आँखाले सानी कान्छी आमालाई पुलुकक हेर्छ, रगत थुक्छ । अनि फेरि आकाशतिर आँखा बराल्न थालिहाल्छ । शून्य आकाश बाहेक त्यहाँ उसको कोही छैन भन्ने लाग्छ ।

अलिबेरमा कुखुरा चोरकी स्वास्नी आइपुगी । ऊ आँधी भएर बेगिदै त्यहाँ आएकी थिई । उसको हात समातेर उसको पछि लागेकी थिई उसकी ठूली छोरी । काखमा दूधे बालक थियो, कुद्दै आउँदा आमा चाइनेको सास एक तमासले बढिरहेको थियो ।

“वा, बाङ्ग” धूलामा डल्ला परेको बाउलाई देखेर अताल्लिँदै छोरी रोई । बाबुले उदास आँखाले छोरीलाई हेर्‍यो र एक टकले हेरिन्, यो । कुखुरा चोरकी स्वास्नी उसका अगाडि मूर्ति समान उभिई । यता स्वास्नीका नाकका पोरामा रगतका टाटा थिए, उता लोग्नेको ओठमा आलो रगत थियो । कुखुरा चोरले स्वास्नीलाई हेर्दा पनि हेरेन । खाली स्वास्नी मात्रै उसलाई हेरेकोहेर्‍यो ।

“रामङ्ग रामङ्ग आज म अभागिनीले के देख्नु पन्या हो?” स्वास्नी रुन थाली । पहिले सुँकसुँकक रोई, अनि एकछिनमा उसको हिकका फुट्यो । रुँदै उसले बिन्ती बिसाई, “मुखिया, यिनलाई छोड्दो ?”

रमितेहरु अवाक् भए । स्वास्नी लोग्नेको छेउमा गएर धूलामा थ्याच्च बसी । “पहिले आँखा देखेनौ, अहिले दुःख पायो ।” आँसुमा भिजेको स्वरमा उसले भनी । “यो फुकाइ दे ।” कुखुरा चोरले स्वास्नीलाई अहायो । “ए पख्” साना कान्छाउले हतपत भने, “अघि पोल लाउन आउने, अहिले फुकाउन खोज्ने, तँ लबस्तरी ।”

“पुग्यो मुखिया । बरु म फेरिफेरि नआउँला ।”

“तेरो पासो यो छिटो फुका न भन्या ।” डस्ने स्वरमा कुखुरा चोरले भन्यो ।

स्वास्नीका हात पासो फुकाउन फेरि अधि सरे ।

“पख् भन्या” साना कान्छाउ कुर्लिए, “यल्लाई आज रातभरि ... ।” वा फेरि उठेर आँगनमा जानु भो ।

“यल्ले किन कट्टया हो तँलाई?”

“त्यत्तिकै ।”

“त्यत्तिकै पनि कसैले कट्टछ?”

“कट्टे त नि ।”

“तँ कुरा नचपा,” धुर पस्दै सानी कान्छी आमाले भनिन् । “भए भएका कुरा भन्, स्वास्नी कुट्नेलाई तह लाउनै पर्छ ।”

कुखुरा चोरकी स्वास्नी केही बोलिन । उसले दुःखी आँखाले लोग्नेलाई हेरी । लोग्नेले डरलाग्दा आँखाले स्वास्नीलाई हेर्‍यो । उसले लोग्नेका हातको कुटाई खाई, लोग्नेले मुखियाका हातको कुटाई खायो ।

१५ – छापामा दलित

“तँ फेरि पनि स्वास्नी कुट्छस् कि?” बाले कड्केर सोध्नु भो । कुखुरा चोर आकाश हेरेर चुप लागिरू यो । “थुक्क मोराङ्ग” सानी कान्छी आमाले भनिन्-“अबदेखि कुट्दिनँ भन् ।” ऊ बोलेन, अहँ मरिगए बोलेन ।

साना कान्छाउ हातमा सिक्रनो हल्लाउँदै अघि सरे । “अभ्र बोल्दैनस्? तैले खोजेकै होस् त?” उनका हातको सिक्रनो कुखुरा चोरका आइमा बज्रिन पुग्यो । “मारे नि आमा ।” दुखाइको रन्कोले रन्थनिएको उसको स्वर रमितेहरुका कानमा अचम्मसँग थक्यो ।

आँगनमा रुवाबासी शुरु भयो । एकातिर छोरी रोई, अर्कातिर आमा रोई । अनि काखकी कलिली पनि तसेर रुन थाली ।

“आइन्दा कुट्दिन भन्न गोज्याइग्रा ।” रुवाइको बीचमा सानी कान्छी आमाले स्वर सुनियो । “भन्, भन्, कुट्दिनँ भन्” अर्की आइमाईले कर गरी । “भनिस् भने छुटकारा पाउँछस् । भन् भन् ।”

“भन्देउ न त, भन्देउ । त्यति भन्दैमा सानो हुईने त होइन नि” स्वास्नी चाइनीले विन्ती विसाई । “तँ त्याँ बाठी न हो ।” कुखुरा चोरले स्वास्नीको सातो लिन खोज्यो । “तैले भन् भन्दैमा म भन्छु?”

“ठोक यस कुकुरलाईङ्ग” चड्कन सरी बाको स्वर फुट्यो । साना कान्छाउका हातको सिक्रनो कुखुरा चोर माथि बस्यो । “मारे, मारे, मलाई मारेङ्ग”

“कि अबदेखि कुट्दिनँ भन्, कि आज तँ छैनस् ।” तैपनि कुखुरा चोर गलेन । चारैतिरबाट स्वरहरुको लहर उठ्यो, “भन्, कुट्दिनँ भन् ।”

“कुटें त आफ्नै स्वास्नीलाई कुटें ।” कुखुरा चोर कडा स्वरमा कड्क्यो, “आफ्नी स्वास्नीलाई कुट्न पनि नपाउनु?” कुखुरा चोरमाथि फेरि सिक्रनो बज्यो ।

केरकार गर्नेहरु हारथाक भए, ऊ गलेन । घरीघरी उसले भनिरू यो “कुटें त आफ्नी स्वास्नीलाई कुटें । यसमा अरुलाई के को खसखस?”

कुटाइ खाँदाखाँदा कुखुरा चोर थित्थिलो भयो । उता लग्ने कुटाइखाँदा छ, त्यो देखेर यता स्वास्नी-छोराछोरी रुँदा छन् । त्यो कुटाइ र त्यो रुवाइ कतै नटुँने पो हो कि जस्तो लाग्यो ।

भयाम्म सिस्नु लाउँदै बाले भन्नु भो- “ल भन्, फेरि पनि कुट्छस् कि?” घोप्टो परेको कुखुरा चोर मरे जस्तो भयो । न चाईचुई, न ऐय्या-आत्थो, न हलचल । कुट्नेहरुले कुटिरहे, ऊ त्यत्तिकै घोप्टो परिरू यो । कुट्नेहरु थाकिसके, कुटिने गल्ने कुरै छैन । खानुसम्म कुटाई खाइसकेपछि आखिरमा कुखुरा चोरले मसिनो स्वरमा भन्यो, “कुट्दिनँ ।”

“अलि ठूलो स्वरमा भन् ।”

‘कुट्दिनँ ।’

कुखुरा चोर फेरि अवाक् भयो ।

“यसका छाला काड्नुपर्छ,” साना कान्छाउले भने, “अनि बल्ल जम्मैले सुन्ने गरी भन्छ ।”

“पुग्यो विधाता हो, पुग्यो,” स्वास्नी रोइकराई गर्नथाली ।

१६— छापामा दलित

“तैं पोल लाउन आउने अनि पुग्दै नपुगी तैं पुग्यो भन्ने?”

“पुग्यो । मुख रगतपच्छे भो, जीउ थिल्लो भो ।”

“भन्नु, नढाँटीकन भन्नु । तँलाई कुट्या कति हो? यति नै कि यो भन्दा धेरै?”

“मलाई यो के को हत्ते हो मेरी आमा” कुखुरा चोरकी स्वास्नी दुई हातले मुख छोपेर रनवन थर्किने गरी क्वाँ-क्वाँ रुन थाली ।

साँभ्रपख बाले कुखुरा चोरको गोर्खे लौरी फुकाइदिनु भो । “फेरि पनि कुट्छस् कि?” दागा धर्दै साना कान्छाउले साधे । “हेरौंला ।” फुक्का भएको कुखुरा चोरले निकै कडा स्वरमा भन्यो ।

स्वास्नीका नाकका पोरामा रगतको टाटो थियो, लोग्नेको अनुहारैभरि रगतैरगत थियो । आमाले सानी छोरी बोकेकी थिई, बाबु चाइनेले ठूली छोरी बोक्यो । अनि धमिलो साँभ्र जस्तो निन्याउरा मुख लिएर ती जोई-पोई उकालो लागे ।

(नव युवा, पूर्णाङ्क ४१, फागुन २०५६)